

به نام خدا

تجزیه راهکارهای عوامل موثر بر ترک تحصیل دانش آموزان

مؤلفان :

مهدیه موسائی

مصطفی عباس زاده

سمیه کمالی

سحرناز بندی زاده

سکینه سادات موسوی نیک

انتشارات ارسطو

(سازمان چاپ و نشر ایران - ۱۴۰۴)

نسخه الکترونیکی این اثر در سایت سازمان چاپ و نشر ایران و اپلیکیشن کتاب رسان موجود می باشد

chaponashr.ir

سرشناسه : موسائى مهديه ، ۱۳۶۷
عنوان و نام پديدآور : تجزيه راهكارهاى عوامل موثر بر ترك تحصيل دانش آموزان/ مولفان مهديه موسائى ،
مصطفى عباس زاده ، سميه كمالي ، سحرناى بندي زاده ، سكينه سادات موسوى نيک
مشخصات نشر : انتشارات ارسطو (سازمان چاپ و نشر ايران)، ۱۴۰۴.
مشخصات ظاهري : ۱۱۰ص.
شابک : ۹۷۸-۶۲۲-۴۵۵-۳۴۸-۵
شناسه افزوده : عباس زاده مصطفى ، ۱۳۶۳
شناسه افزوده : كمالي سميه ، ۱۳۶۲
شناسه افزوده : بندي زاده سحرناى ، ۱۳۶۶
شناسه افزوده : موسوى نيک سكينه سادات ، ۱۳۵۷
وضعيت فهرست نويسى : فيبا
يادداشت : کتابنامه.
موضوع : تجزيه - ترك تحصيل - دانش آموزان
رده بندي کنگره : TP ۹۸۳
رده بندي ديويى : ۵۵/۶۶۸
شماره کتابشناسى ملي : ۹۹۷۶۵۸۸
اطلاعات رکورد کتابشناسى : فيبا

نام کتاب : تجزيه راهكارهاى عوامل موثر بر ترك تحصيل دانش آموزان
مولفان : مهديه موسائى - مصطفى عباس زاده - سميه كمالي - سحرناى بندي زاده - سكينه سادات موسوى نيک
ناشر : انتشارات ارسطو (سازمان چاپ و نشر ايران)
صفحه آرايى ، تنظيم و طرح جلد : پروانه مهاجر
تيراژ : ۱۰۰۰ جلد
نوبت چاپ : اول - ۱۴۰۴
چاپ : زبرجد
قيمت : ۱۱۰۰۰۰ تومان
فروش نسخه الكترونيكى - كتاب رسان :
<https://chaponashr.ir/ketabresan>
شابک : ۹۷۸-۶۲۲-۴۵۵-۳۴۸-۵
تلفن مرکز پخش : ۰۹۱۲۰۲۳۹۲۵۵
www.chaponashr.ir

فهرست

- بخش اول: عوامل فردی و روانی ۱۱
- فصل اول: بررسی ویژگی های شخصیتی دانش آموزان ترک تحصیل ۱۱
- نقش شوم هوش بررسی ارتباط هوش و ترک تحصیل ۱۱
- سایه افکار، ریشه های ترک تحصیل نقش ویژگی های شخصیتی در فرآیند تحصیل ۱۲
- نقش پنهان شخصیت در آستانه ی ترک تحصیل بررسی ویژگی های شخصیتی با پرسشنامه
و مصاحبه ۱۳
- نقش جنسیت در سفر تحصیلی یک بررسی بر چالش های ترک تحصیل ۱۴
- نقش نقشه های ذهنی یادگیری در مسیر تحصیل آیا تفاوت هایی پنهان وجود دارد؟ ۱۶
- نقش سلامت روانی و جسمانی در گسست دانش آموزی از تحصیل ۱۷
- نقش شالوده اجتماعی در بافت پیچیده ترک تحصیل ۱۸
- نقشه ی پنهان ترک تحصیل جست و جوی الگوهای شخصیتی ۱۹
- فصل دوم: نقش اضطراب و استرس در ترک تحصیل ۲۱
- نقش سایه ها بررسی تفاوت های جنسیتی در ریشه های ترک تحصیل ۲۱
- نقشه ای برای رصد اضطراب در مسیر تحصیل ۲۲
- روند پیچیده ترک تحصیل بررسی نقش اضطراب و استرس ۲۳
- نقش ریشه های خانوادگی و تجربیات پیشین در شکننده گی دانش آموزان ۲۴
- نقش مدیریت استرس در پایداری تحصیلی یافتن راه های موثر ۲۶
- نقش آینه محیط آموزشی و تأثیر آن بر اضطراب دانش آموزان ۲۷
- نقش اضطراب و استرس در رها کردن مسیر دانش آموزی نگاهی به ابزارهای سنجش
روان شناسی ۲۸

- نقش اضطراب و استرس در انگیزه تحصیلی آیا راهکارها متمایز است؟ ۲۹
- فصل سوم: اهمیت انگیزش و خودباوری در ادامه تحصیل ۳۱**
- رنج گسستن از مسیر دانش؛ بررسی نقش خودباوری در ترک تحصیل ۳۱
- نقش شگرف محیط آموزشی در شکوفایی استعدادها ارزیابی رضایت دانش‌آموزان ۳۲
- بحران خاموشی بررسی تفاوت‌های احتمالی در انگیزه و خودباوری دانش‌آموزان دختر و پسر ۳۳
- نقش پنهان نسیم خانواده و جامعه در بادبان تحصیل ۳۴
- سیمای پویای یادگیری ارزیابی تعامل روش‌های تدریس و انگیزه دانش‌آموزان ۳۵
- نقش سازنده‌ی معلمان و مربیان در کانون پویایی تحصیلی دانش‌آموزان ۳۷
- نقش دسترسی به منابع آموزشی و حمایت‌های تحصیلی در ارتقای انگیزه و خودباوری دانش‌آموزان ۳۸
- نگاهی ژرف به نقشه راهی برای پرورش انگیزه و اعتماد به نفس در دانش‌آموزان ۳۹
- بخش دوم: عوامل اجتماعی و محیطی ۴۱**
- فصل چهارم: تاثیر نگرش‌های منفی و خودشکوهی در ترک تحصیل ۴۱**
- سیمرغ ترک تحصیل نقش خودشکوهی و احساسات منفی ۴۱
- رازهای خاموش ترک تحصیل نقش الگوهای رفتاری منفی ۴۲
- نقش سایه‌ها در انتخاب بررسی تاثیر نگرش‌های منفی بر ترک تحصیل ۴۳
- بحران‌رهایی عوامل پیچیده ترک تحصیل در دانش‌آموزان ۴۴
- نگرانی‌های پنهان شناسایی و اصلاح نگرش‌های منفی در مسیر موفقیت تحصیلی ۴۶
- نگاه نو به ریشه‌های ترک تحصیل نقش برنامه‌های آموزشی و مشاوره‌ای ۴۷
- نقش سایه چگونه نگرش‌های منفی والدین و معلمان، بذر شک و خودشکوهی را در دانش‌آموز می‌کارند؟ ۴۸

راز خاموشی بررسی پیوند نگرش‌ها و تجارب منفی در ترک تحصیل ۴۹

فصل پنجم: نقش خانواده و روابط خانوادگی در ترک تحصیل ۵۱

چالش پنهان ترک تحصیل نقش سیمای عاطفی خانواده ۵۱

گشودن در چالش‌ها تأثیر تنش‌های خانوادگی بر تصمیم‌گیری دانش‌آموزان برای ترک

تحصیل ۵۲

نقش نامرئی ارزیابی حمایت‌های مالی خانوادگی در جلوگیری از ترک تحصیل ۵۳

نگاهی نو به نقش سواد و تحصیلات والدین در انتظارات تحصیل فرزندان ۵۴

نقش عوامل مخرب بر مسیر تحصیلی بازنگري و راهکارهای حمایتی ۵۶

نقش برادران و خواهران در مسیر انگیزه تحصیلی دانش‌آموزان ۵۷

نقش طوفان‌های زندگی در ترک تحصیل گشودن دریچه‌ای به دلایل پنهان ۵۸

نقش ارتباطات والدانش آموز در مسیر انتخاب تحصیلی ۵۹

فصل ششم: بررسی تأثیر دوستان و همسالان بر تصمیم‌گیری دانش‌آموزان ۶۱

نقش شبکه‌های دوستانه در سفر تحصیلی ریشه‌های پنهان ترک تحصیل ۶۱

نقش شبکه اجتماعی در گذرگاه تحصیل آیا دوستی‌ها در مسیر ترک تحصیل اثرگذارند؟ ۶۲

نقش منفی دوستان در سفر تحصیلی دانش‌آموزان عوامل بازدارنده در مسیر دانش ۶۳

نقش همسالان در مسیر ماندگاری تحصیلی ۶۴

رُخداد ترک تحصیل آیا دوری از هم‌فکری‌های تحصیلی، پیش‌راننده‌ای برای ترک است؟ ۶۶

نقش همسالان در گشودن دریچه‌ای به دلایل ترک تحصیل ۶۷

نقش دایره دوستی در مسیر تحصیلی آیا هم‌نوازی با دوستان، دانش‌آموز را به ترک تحصیل

سوق می‌دهد؟ ۶۸

سیمرغ تصمیم نقش شبکه‌های اجتماعی در گسست تحصیلی ۶۹

بخش سوم: راهکارها و مداخلات..... ۷۱

فصل هفتم: اهمیت نقش معلمان و محیط مدرسه در ترک تحصیل ۷۱

نقش تعامل معلمانش آموز خانواده در پیشگیری از ترک تحصیل..... ۷۱

نقش محیط مدرسه در پویایی یادگیری و پیشرفت دانش آموزان ۷۲

نقش پنهان دیوارهای مدرسه در مسیر موفقیت تحصیلی بررسی سؤالات کلیدی در باب

حمایت از دانش آموزان ۷۳

سیمای پنهان ترک تحصیل نقش تعارض در محیط مدرسه ۷۵

نقش تعامل معلم و دانش آموز در پیشگیری از ترک تحصیل ریشه یابی چالش های ارتباطی

..... ۷۶

نقش شیدایی معلم در باغبانیِ تعلیم و تربیت تأثیر رضایت شغلی بر تعامل با دانش آموزان

..... ۷۷

نقشِ کانونِ یادگیری در پیگیریِ مسیرِ دانش آموز آیا مدرسه، راهنمایِ درستِ تعالی است؟

..... ۷۸

نقش تعامل معلمانش آموز در پیشگیری از ترک تحصیل ۸۰

فصل هشتم: بررسی عوامل اقتصادی و اجتماعی موثر بر ترک تحصیل ۸۳

نقش سایه‌ها بر بوم تحصیل تأثیر مشکلات اقتصادی بر ترک تحصیل ۸۳

آینه شکسته تعلیم و تربیت نقش نابرابری اقتصادی در ترک تحصیل ۸۴

انعکاس امید نقش حمایت‌های دولتی در پیشگیری از ترک تحصیل ۸۵

راز گسست تحصیلی نقش عوامل اجتماعی در ترک تحصیل ۸۶

پیچره‌های خاموش ترک تحصیل نقش تنش‌های خانوادگی ۸۷

نقش سایه‌های امید در تداوم مسیر تحصیلی آیا حمایت‌ها می‌توانند دانش آموزان را نجات

دهند؟..... ۸۸

نقش ابعاد فرهنگی و اجتماعی در معماهای ترک تحصیل دانش آموزان ۹۰

آینه شکسته‌ی آرزوها آیا رسانه‌ها و تبلیغات، دانش‌آموزان را به ترک تحصیل می‌کشانند؟

۹۱ .....

فصل نهم: برنامه‌های پیشگیری از ترک تحصیل در مدارس ۹۳

راز ماندگاری در مسیر دانش رهیافتی جامع به عوامل ترک تحصیل ۹۳

نقش زمان‌بندی در پیشگیری از ترک تحصیل انعطاف‌پذیری و جامعیت ۹۴

نقشه راهی برای فهمیدن میزان تاثیرگذاری راهکارهای پیشگیری از ترک تحصیل ۹۵

نقش نگارنده‌ی پیوند دانش و زندگی نقش خانواده در دریای آرامش آموزش ۹۶

نقش معمارانه منابع در سد ترک تحصیل یک نگاهی دقیق به امکانات مدرسه ۹۷

نقش آفرینی دوباره در کلاس درس؛ راهکارهای نوین برای پیشگیری از ترک تحصیل ۹۹

پیوند دانش، پل تعلیم بهره‌گیری از تجربیات موفق در پیشگیری از ترک تحصیل ۱۰۰

نقش بازخورد در مسیر ماندگاری تحصیلی طراحی یک حلقه بازخوردی اثربخش ۱۰۱

فصل دهم: مداخلات خانواده محور برای حمایت از دانش‌آموزان ۱۰۳

دریچه‌ای به سوی دلایل ترک تحصیل نقش انتظارات خانواده ۱۰۳

نقش پررنگ پیوند عاطفی در پیشگیری از ترک تحصیل ۱۰۴

نقش خانواده در مسیر تحصیلی دانش‌آموزان ارتباطی پویا و تاثیرگذار ۱۰۵

راز گشوده شدن درهای موفقیت تحصیلی تحلیل تناسب شیوه‌های تربیت خانوادگی با

نیازهای دانش‌آموزان ۱۰۶

رازهای گسسته نقش اجتماعی در ترک تحصیل دانش‌آموزان ۱۰۷

نقش نگارنده‌ی رابطه‌ی خانواده و مدرسه در کاهش ترک تحصیل ۱۰۹

نقش شبکه حمایتی خانواده در پیشگیری از ترک تحصیل دانش‌آموزان ۱۱۰

نقش مشاوره خانواده در پیشگیری از ترک تحصیل راهی به سوی آینده‌ای روشن ۱۱۱

فصل یازدهم: توسعه مهارت های تحصیلی و مشاوره تحصیلی ۱۱۳

نقشه راهی برای فتح قله یادگیری تقویت مهارت‌های مطالعه و مدیریت زمان ۱۱۳

نقش آینه وار سبک‌های یادگیری در معماری آموزش ۱۱۴

سیمای پنهان ماندگاری تحصیلی نقش مشاوران در پیشگیری از ترک تحصیل ۱۱۶

نقش معجزه آسای حل مسئله و تصمیم‌گیری در مسیر موفقیت تحصیلی ۱۱۷

نقش شبکه‌ی حمایتی در پیشگیری از ترک تحصیل بررسی مؤلفه‌های مؤثر ۱۱۸

نقش آینه هدف در مسیر دانش آموزی رهیافتی به ارتباط درک هدف و انگیزش ۱۱۹

نقش فناوری نوین در ارتقاء مهارت‌های تحصیلی دانش‌آموزان ۱۲۰

نقش سه پایه‌ی تعلیم و تربیت در جلوگیری از ترک تحصیل ۱۲۲

فصل دوازدهم: ارائه راهکارهای جامع برای کاهش ترک تحصیل ۱۲۵

راه‌های نوین افزایش انگیزه و پیشگیری از ترک تحصیل در دانش‌آموزان با فناوری ۱۲۵

نقشه‌برداری از مسیرهای گسسته ارزیابی عملی راهکارهای پیشگیری از ترک تحصیل . ۱۲۶

پیوند تعاملی ستون‌های پیشگیری از ترک تحصیل ۱۲۷

نقشه راهی برای فهم ریشه‌های ترک تحصیل آیا راهکارها، بومی‌سازی شده‌اند؟ ۱۲۹

نقشه راهی برای رصد و ارزیابی مداوم راهکارهای پیشگیری از ترک تحصیل ۱۳۱

نقشه راهی نوین برای کاهش ترک تحصیل الهام از تجارب جهانی ۱۳۲

نقش محیط شاد و حمایتی در پیشگیری از ترک تحصیل دانش‌آموزان ۱۳۳

منابع ۱۳۵

مقدمه

امروزه، ترک تحصیل یکی از چالش‌های جدی در سیستم آموزشی کشورهاست. این پدیده نه تنها به لحاظ فردی برای دانش‌آموزان آسیب‌دیده، بلکه از منظر اجتماعی و اقتصادی نیز پیامدهای سنگینی دارد. دانش‌آموزانی که ناچار به ترک تحصیل می‌شوند، از فرصت‌های پیشرفت تحصیلی و شغلی محروم می‌شوند و این می‌تواند باعث ایجاد نابرابری و مشکلات فراوان در جامعه شود. عوامل گوناگونی می‌توانند در این مسیر تعیین‌کننده تأثیرگذار باشند؛ از عوامل فردی و روانی نظیر مشکلات عاطفی و اضطراب تا عوامل اجتماعی و محیطی مانند فشارهای خانوادگی، مشکلات اقتصادی و یا عدم تناسب بین نیازهای تحصیلی دانش‌آموز و برنامه‌های آموزشی. بررسی عمیق و دقیق عوامل موثر بر ترک تحصیل، و یافتن راهکارهای مناسب و مؤثر برای پیشگیری از این پدیده، از اهمیت بسیاری برخوردار است. در این راستا، مطالعه حاضر سعی دارد به بررسی عوامل مختلف مؤثر بر ترک تحصیل دانش‌آموزان بپردازد و با شناخت عمیق‌تر این عوامل، راهکارهای عملی و قابل اجرا را برای بهبود وضعیت تحصیلی دانش‌آموزان ارائه دهد. امید است که یافته‌های این تحقیق بتواند به مسئولین و دست‌اندرکاران امر آموزش و پرورش در ارائه راهکارهای مناسب برای جلوگیری از ترک تحصیل و ارتقای کیفیت آموزش و پرورش، کمک کند. این پژوهش با هدف ایجاد یک تصویر جامع‌تر از این مشکل و ارائه پیشنهادهایی برای پیشگیری و مداخله، گام اولی در جهت حل این معضل مهم است. طی این تحقیق، سعی شده است با بهره‌گیری از متدولوژی‌های معتبر و با در نظر گرفتن تنوع و پیچیدگی‌های این موضوع، به راهکارهایی عملی و قابل اجرا دست یابیم.

بخش اول

عوامل فردی و روانی

فصل اول

بررسی ویژگی های شخصیتی دانش آموزان ترک تحصیل

نقش شوم هوش بررسی ارتباط هوش و ترک تحصیل

بررسی ارتباط میان سطح هوش و مسیر تحصیلی دانش آموزان، موضوعی پیچیده و چندوجهی است که فراتر از صرفاً مقیاس های استاندارد شده ی هوش می رود. درک این ارتباط نیازمند نگاهی جامع و عمیق به طیف گسترده ای از عوامل روان شناختی، اجتماعی و محیطی است. ما به جای بررسی مستقیم و مکانیکی هوش به عنوان یک عامل تعیین کننده، به بررسی نقش های احتمالی آن در مسیر دانش آموزان، چه در مسیر ادامه تحصیل و چه در ترک تحصیل خواهیم پرداخت.

از منظر شناختی، هوش، توانایی های ذهنی، استعدادها و توانایی حل مسئله را در بر می گیرد. این توانایی ها به دانش آموزان در پردازش اطلاعات، استنتاج، حل مشکلات و درک مفاهیم کمک می کنند. با این حال، هوش تنها یکی از ابعاد متعدد تاثیرگذار در موفقیت تحصیلی است. بسیاری از دانش آموزان با سطح هوش متوسط یا حتی پایین تر، توانسته اند با تلاش، انگیزه و حمایت های مناسب، در مسیر موفقیت تحصیلی خود گام بردارند. به عکس، دانش آموزانی با سطح هوش بالا نیز ممکن است به دلیل فقدان انگیزه، عدم حمایت خانواده یا مشکلات عاطفی، مسیر تحصیل را ترک کنند.

ساختار شخصیتی دانش آموزان و کیفیت تعاملات آن ها با محیط اطراف، عامل دیگری است که باید مورد توجه قرار گیرد. دانش آموزانی که دارای عزت نفس پایینی هستند یا تجربیات منفی در تعامل با مربیان یا همکلاسی ها داشته اند، ممکن است نسبت به ادامه تحصیل دلسرد شده و به ترک تحصیل بیندیشند. در مقابل، دانش آموزانی که از عزت نفس بالایی برخوردارند و با محیط

اجتماعی مناسبی تعامل دارند، بیشتر تمایل به ادامه تحصیل خواهند داشت. این عوامل شخصیتی، حتی در دانش‌آموزانی با سطح هوش مشابه، می‌توانند مسیرهای متفاوتی را رقم بزنند.

از سوی دیگر، عوامل خانواده و محیط اجتماعی نیز در شکل‌گیری انگیزه و موفقیت تحصیلی تاثیر بسزایی دارند. حمایت‌های عاطفی و آموزشی خانواده، نوع تعاملات بین اعضای خانواده و درک اهداف تحصیلی از سوی آن‌ها می‌تواند به میزان قابل توجهی در تصمیم‌گیری دانش‌آموزان برای ادامه یا ترک تحصیل تاثیر بگذارد. عوامل اقتصادی و اجتماعی نیز در این رابطه بی‌تاثیر نیستند.

در نهایت، ارزیابی دقیق و جامع از ارتباط بین سطح هوش و مسیر تحصیلی نیازمند بررسی متغیرهای پیچیده‌ای است که در کنش متقابل با یکدیگر عمل می‌کنند. هوش، تنها یکی از این متغیرهاست و باید در کنار عوامل انگیزشی، عاطفی، اجتماعی و محیطی مد نظر قرار گیرد. همچنین، باید بر این نکته تاکید شود که ترک تحصیل ناشی از عدم تناسب بین توانایی‌ها و انتظارات، نیازمندی‌های شخصیتی و عوامل اجتماعی است نه صرفاً یک عامل مشخص و قابل اندازه‌گیری. اهمیت این موضوع در ایجاد برنامه‌های حمایتی و آموزشی متناسب با نیازهای هر دانش‌آموز، واضح و آشکار است.

این موضوعی پیچیده و چند وجهی است که مستلزم نگاهی جامع و عمیق به طیف وسیعی از متغیرها است. به عنوان مثال، رابطه میان ویژگی‌های شخصیتی دانش‌آموزان، سبک یادگیری آن‌ها، و روش‌های آموزشی مربیان در این زمینه باید مورد بررسی دقیق قرار گیرد. در واقع، درک ارتباط بین هوش و ترک تحصیل، فراتر از صرفاً یک بررسی سطحی می‌رود و مستلزم بررسی الگوهای پیچیده و متنوعی است که در این مسیر وجود دارند.

سایه افکار، ریشه‌های ترک تحصیل نقش ویژگی‌های شخصیتی در فرآیند تحصیل

درک پیچیدگی ترک تحصیل دانش‌آموزان، فراتر از عوامل صرفاً آموزشی و اقتصادی می‌طلبد. تحقیقات گسترده نشان می‌دهد که ویژگی‌های شخصیتی، به مثابه ریشه‌هایی نهفته در درون، می‌توانند نقشی تعیین‌کننده در این فرآیند ایفا کنند. از اضطراب و افسردگی گرفته تا عزت نفس پایین، این «سایه افکار» می‌توانند مانع از موفقیت تحصیلی و حتی موجب ترک تحصیل شوند.

اضطراب، با ایجاد تنش‌های روانی و هیجانی، می‌تواند تمرکز و انگیزه دانش‌آموز را به شدت کاهش دهد. این دانش‌آموزان، در مواجهه با چالش‌های آموزشی، ممکن است به جای تلاش برای حل مسئله، به دور شدن از محیط تحصیلی گرایش یابند. فشارهای ناشی از امتحانات، ترس از شکست، و یا اضطراب اجتماعی، همگی می‌توانند نقشی مخرب در این مسیر ایفا کنند. بررسی دقیق‌تر نشان می‌دهد که نوع و شدت این اضطراب، نقش تعیین‌کننده‌ای در سطح تاثیر آن بر فرآیند تحصیلی دارد. در برخی موارد، اضطراب می‌تواند به عنوان یک عامل محرک عمل کند و دانش‌آموز را به تلاش بیشتر سوق دهد اما در برخی دیگر، به مانعی جدی تبدیل می‌شود.

افسردگی نیز، با ایجاد احساس ناتوانی، ناامیدی، و فقدان انگیزه، می تواند موجب ضعف در عملکرد تحصیلی و حتی ترک تحصیل شود. دانش آموزان دچار افسردگی، اغلب از فعالیت های تحصیلی خود دوری می کنند، در کلاس های درس حضور کمتری دارند و از شرکت در فعالیت های اجتماعی و گروهی خودداری می کنند. این روند، به تدریج به منزوی شدن و کم شدن انگیزه برای تلاش بیشتر منجر خواهد شد. همچنین، افسردگی می تواند با اختلالات خواب و تغذیه همراه باشد که این موارد نیز بر عملکرد تحصیلی تأثیر مستقیمی دارند.

عزت نفس پایین نیز، از طریق تاثیر بر درک خود، نقش قابل توجهی در فرآیند تحصیلی دارد. دانش آموزانی که عزت نفس پایینی دارند، اغلب به خود شک می کنند، خود را ناکافی می دانند و به توانایی های خود اعتماد ندارند. این باورها منجر به کاهش تلاش و انگیزه برای فعالیت های تحصیلی و به دنبال آن احتمال ترک تحصیل می شوند. این عدم اعتماد به نفس اغلب ریشه در تجربیات گذشته، فقدان تشویق و حمایت، و یا مقایسه با دیگران دارد و باعث می شود دانش آموز احساس کم ارزشی کند و از ادامه تحصیل دست بکشد.

علاوه بر این عوامل، باید به همبستگی و تعامل بین این ویژگی های شخصیتی و عوامل محیطی توجه داشت. به عنوان مثال، یک محیط تحصیلی استرس زا می تواند اضطراب و افسردگی را تشدید کند و در نتیجه بر عملکرد تحصیلی تاثیر بیشتری بگذارد. به همین ترتیب، کمبود حمایت های اجتماعی و خانوادگی می تواند عزت نفس دانش آموز را به شدت کاهش داده و خطر ترک تحصیل را افزایش دهد.

در نهایت، بررسی تأثیر این «سایه افکار» در ترک تحصیل، مستلزم در نظر گرفتن عوامل گوناگون و پیچیده و بررسی عمیق رابطه بین آنها است. اهمیت تشخیص و مداخله زودهنگام برای رفع این چالش ها، انکارناپذیر است.

نقش پنهان شخصیت در آستانه ترک تحصیل بررسی ویژگی های شخصیتی با

پرسشنامه و مصاحبه

تحلیل ریشه های ترک تحصیل دانش آموزان، مسأله ای پیچیده و چند وجهی است که نیازمند بررسی عمیق و جامع عوامل درگیر در این پدیده است. یکی از مؤلفه های اساسی در این پژوهش، شناسایی ویژگی های شخصیتی است که می تواند به عنوان یک عاملی مرتبط با تصمیم دانش آموزان در ادامه ی تحصیل یا ترک آن عمل کند. آیا می توان با ابزارهایی نظیر پرسشنامه ها و مصاحبه ها، به این ویژگی های شخصیتی دست یافت؟ مطمئناً، این امر، اگر با دقت و وسواس علمی صورت گیرد، امکان پذیر است.

پرسشنامه ها به عنوان ابزارهای کمی، می توانند بینشی درباره ی ابعاد مختلف شخصیت دانش آموزان ارائه دهند. به واسطه ی طراحی سؤالات استاندارد و با اعتبار، می توان به ویژگی هایی همچون عزت نفس، خودباوری، اضطراب، استرس و سبک های یادگیری دانش آموزان پی برد. نوع

سؤالات پرسشنامه‌ای می‌تواند به دو صورت باشند سؤالات مستقیم و سؤالات غیرمستقیم. سؤالات مستقیم، به طور مستقیم به بررسی ویژگی‌های شخصیتی می‌پردازند، در حالی که سؤالات غیرمستقیم با طرح سناریوها و یا موقعیت‌های فرضی، به کشف واکنش‌های دانش‌آموزان و در نتیجه، شناسایی الگوهای رفتاری و شخصیتی می‌پردازند. این پرسشنامه‌ها، با محاسبه شاخص‌های آماری خاص، می‌توانند الگوهای مرتبط با ترک تحصیل را شناسایی کنند.

با این حال، پرسشنامه‌ها تنها بخشی از تصویر را نشان می‌دهند. در کنار پرسشنامه‌ها، مصاحبه‌ها به عنوان ابزاری کیفی می‌توانند عمق بیشتری به پژوهش بدهند. در مصاحبه‌ها، پژوهشگران می‌توانند با ایجاد ارتباط انسانی عمیق‌تر با دانش‌آموزان، به لایه‌های عمیق‌تر شخصیتی آنان دست پیدا کنند. مصاحبه‌ها می‌توانند به پرسش‌های باز و متنوعی پاسخ دهند، از جمله بررسی عواطف، نگرش‌ها و باورهای دانش‌آموزان در مورد تحصیل و آینده‌شان. مصاحبه‌ها با ایجاد فضا برای بیان آزادانه دانش‌آموزان، می‌توانند دیدگاه‌های منحصر به فرد آنان را در مورد عوامل مؤثر بر تصمیم‌گیری‌شان در قبال ادامه تحصیل یا ترک آن، نشان دهند.

نوع مصاحبه نیز از اهمیت بالایی برخوردار است. مصاحبه‌های نیمه‌ساختار یافته و ساختار نیافته می‌توانند به بررسی جنبه‌های مختلف شخصیت دانش‌آموزان بپردازند. در این نوع مصاحبه‌ها، می‌توان با پرسش‌هایی درباره تجارب گذشته‌ی دانش‌آموزان در مدرسه و همچنین بررسی ارتباط آنها با موانع و مشکلات مرتبط با تحصیل، به درک عمیق‌تری از عوامل شخصیتی دست یافت. همکاری نزدیک با مشاوران مدرسه و خانواده‌های دانش‌آموزان، نیز می‌تواند اطلاعات ارزشمندی را در اختیار پژوهشگران قرار دهد. بهتر است مصاحبه‌ها به‌طور منظم و پیوسته با دانش‌آموزان انجام گیرد تا الگوهای رفتاری و عاطفی آنها بهتر رصد و شناسایی شود.

استفاده‌ی مناسب از این دو ابزار، به همراه تحلیل دقیق و هم‌زمان داده‌های به دست آمده از هر دو، می‌تواند به فهم دقیق‌تر شخصیت دانش‌آموزانی که احتمال ترک تحصیل در آنها وجود دارد، کمک کند. با بررسی الگوهای رفتاری، باورها و عواطف دانش‌آموزان، می‌توان عوامل شخصیتی زمینه‌ساز ترک تحصیل را شناسایی کرد و راه‌های پیشگیری را به درستی شناسایی نمود.

نقش جنسیت در سفر تحصیلی یک بررسی بر چالش‌های ترک تحصیل

تحلیل عوامل مؤثر بر ترک تحصیل دانش‌آموزان، فرایندی پیچیده و چندوجهی است که نیازمند بررسی متغیرهای گوناگون است. یکی از این متغیرها، جنسیت است که در شکل‌گیری تجربیات تحصیلی و نیز تمایل به ادامه تحصیل نقش‌آفرینی می‌کند. آیا تفاوت‌های جنسیتی در الگوهای ترک تحصیل دانش‌آموزان وجود دارد؟ اگر وجود دارد، ریشه این اختلافات در کجاست و چگونه خود را نشان می‌دهند؟

بررسی دقیق این پرسش نیازمند نگاهی عمیق به ساحت‌های مختلف زندگی دانش‌آموزان است. از منظر جامعه‌شناختی، ساختارهای اجتماعی و فرهنگی، هنجارهای پذیرفته‌شده و انتظارات گوناگون از دختران و پسران در مقاطع تحصیلی متفاوت می‌تواند عاملی تعیین‌کننده باشند. مثلاً، انتظارات اجتماعی ممکن است بر روی انتخاب رشته‌های تحصیلی و مسیرهای شغلی

دختران و پسران تاثیرگذار باشد. این انتظارات و هنجارها در نگرش دانش‌آموزان نسبت به رشته‌های تحصیلی و نیز انتخاب شغل آینده، منعکس می‌شود. علاوه بر این، تفاوت‌های اجتماعی در میزان حمایت خانواده و یا میزان تشویق برای ادامه تحصیل در دختران و پسران، قابل بررسی است. نقش خانواده، به عنوان یکی از مهم‌ترین عوامل اجتماعی، بر روی تصمیم‌گیری‌های دانش‌آموزان تاثیر چشمگیری می‌گذارد.

موضوع دیگری که می‌تواند نقش بسزایی در این زمینه ایفا کند، تجربه‌های آموزشی است. تفاوت در برخورد معلمان با دانش‌آموزان دختر و پسر، امکان دارد در انگیزش تحصیلی و ادامه تحصیل آن‌ها تاثیرگذار باشد. همچنین، محیط آموزشی و نوع تعاملات درون کلاس درس، می‌تواند برای دختران و پسران متفاوت باشد. مثلاً، دانش‌آموزان دختر ممکن است با تجربه‌های آزار و اذیت، تبعیض یا سوءاستفاده در محیط مدرسه مواجه شوند، که در تصمیم‌گیری‌هایشان تأثیر خواهد گذاشت. به علاوه، دسترسی به امکانات و منابع آموزشی هم برای دو جنس ممکن است با تفاوت‌های چشمگیری همراه باشد.

از دیدگاه روان‌شناسی، ویژگی‌های شخصیتی، انگیزه‌ها و علایق دانش‌آموزان نیز در مسیر انتخاب و ادامه تحصیل نقش بسزایی دارند. عوامل درونی چون اعتماد به نفس، خودباوری، احساس رضایت از عملکرد تحصیلی و موفقیت‌های گذشته می‌توانند در میزان انگیزش و استمرار تحصیلی تأثیرگذار باشند. این عوامل در دختران و پسران با توجه به ویژگی‌های خاص فرهنگی و اجتماعی متفاوت است. از سوی دیگر، فشارهای روانی و اجتماعی که دانش‌آموزان با آن مواجه می‌شوند (مثلاً، فشارهای ناشی از انتظارات خانوادگی یا اجتماعی)، می‌تواند در تصمیم‌گیری‌هایشان تأثیر گذار باشد. این فشارها ممکن است در هر دو جنس متفاوت باشد.

جنبه‌ی دیگری که باید به آن پرداخته شود، سطح حمایت و حمایت‌های اجتماعی است. دختران و پسران در طول دوران تحصیلی ممکن است از طرف گروه همسالان یا اعضای خانواده با واکنش‌ها و پشتیبانی‌های متفاوتی مواجه شوند. این حمایت‌ها نقش مهمی در حفظ انگیزه، تلاش و استمرار تحصیلی دانش‌آموزان دارند. این واکنش‌ها و میزان حمایت می‌تواند در دختران و پسران با توجه به شرایط خاص اجتماعی و فرهنگی متفاوت باشد.

مضافاً، عوامل اقتصادی نیز از جمله عوامل کلیدی در تصمیم‌گیری دانش‌آموزان برای ترک تحصیل هستند. هزینه‌های مربوط به تحصیل، وضعیت مالی خانواده، محدودیت‌های اقتصادی و نیز فرصت‌های شغلی در بازار کار، می‌توانند در تصمیم‌گیری برای ترک تحصیل اثر گذار باشند. البته این عوامل برای دو گروه جنسیتی ممکن است به اشکال متفاوتی نمود پیدا کند.

در نهایت، برای درک کامل چالش‌های ترک تحصیل دانش‌آموزان، ضروری است که تمام این متغیرها به صورت هم‌زمان و با در نظر گرفتن پیچیدگی‌های فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و روان‌شناسی مورد بررسی قرار گیرند.